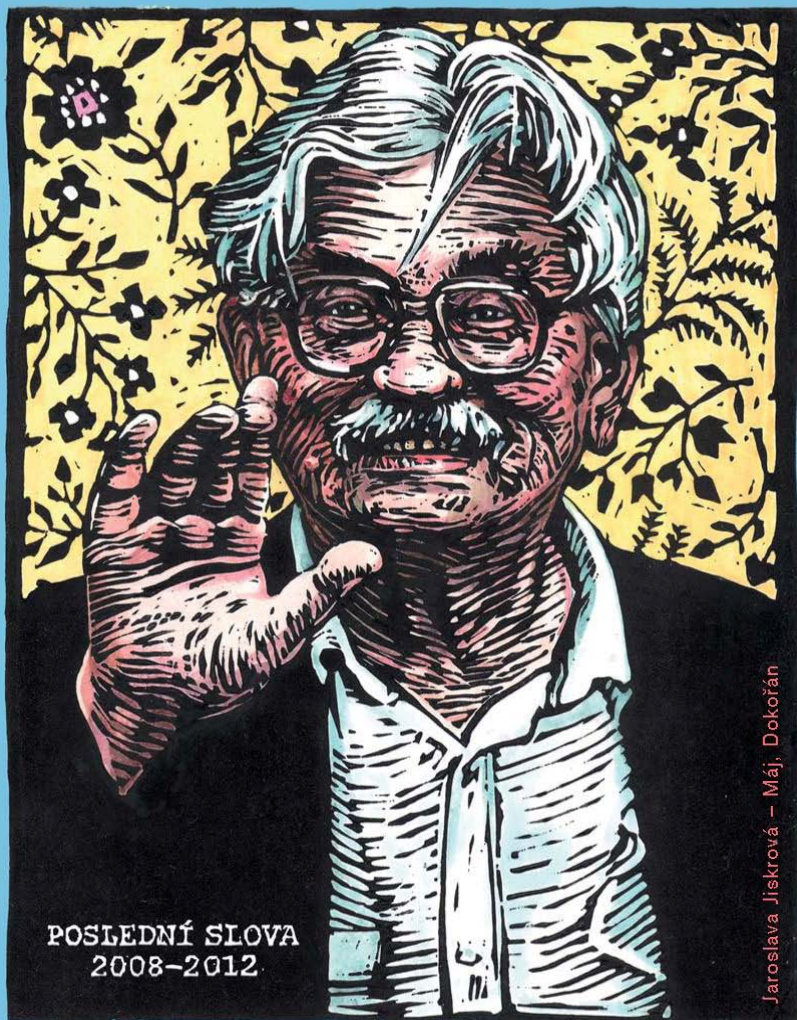

LUDVÍK VACULÍK

POSLEDNÍ SLOVA
2008-2012

Jaroslava Jiskrová – Máj, Dokořán

ŘÍP NEVYBUCHL

LUDVÍK VACULÍK
ŘÍP NEVYBUCHL

POSLEDNÍ SLOVA
2008-2012

LUDVÍK VACULÍK ŘÍP NEVYBUCHL

Výběr fejetonů
z Lidových novin 2008–2012

JAROSLAVA JISKROVÁ – MÁJ
DOKOŘÁN 2012

Ludvík Vaculík
Říp nevybuchl
Výběr fejetonů Poslední slovo z Lidových novin 2008–2012

© Ludvík Vaculík, 2012
Cover © Michal Cihlář, 2012
Illustration © Jan Vaculík, 2012
Typography © Lubomír Šedivý, 2012 (pdf)

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být rozmnožována a rozšiřována jakýmkoliv způsobem bez předchozího písemného svolení nakladatele.

Vydala v roce 2012 nakladatelství Jaroslava Jiskrová – Máj, Štichova 580/25,
149 00 Praha 4, j.jiskrova@volny.cz
(66. publikace, 25. elektronická, pdf)
(67. publikace, 26. elektronická, epub)
(68. publikace, 27. elektronická, mobi)

a nakladatelství Dokořán, s. r. o., Holečkova 9, Praha 5,
dokoran@dokoran.cz, www.dokoran.cz
(545. publikace, 80. elektronická, pdf)
(546. publikace, 81. elektronická, epub)
(547. publikace, 82. elektronická, mobi)

Druhé vydání (první elektronické)
Redakce Jaroslava Jiskrová
Převod do elektronické podoby Marek Pečenka a David Greguš

ISBN 978-80-7363-483-4 Dokořán (pdf)
ISBN 978-80-7363-484-1 Dokořán (epub)
ISBN 978-80-7363-485-8 Dokořán (mobi)

ISBN 978-80-86643-64-9 Jaroslava Jiskrová – Máj (pdf)
ISBN 978-80-86643-65-6 Jaroslava Jiskrová – Máj (epub)
ISBN 978-80-86643-66-3 Jaroslava Jiskrová – Máj (mobi)

O B S A H

Úvodní slovo ... 7

2008

- Z festivalu (10. 6.) ... 10
O Johanidesovi (17. 6.) ... 11
Rokytova Strážnice (24. 6.) ... 12
O Jezinkách (1. 7.) ... 14
O Pavlu Kohoutovi (8. 7.) ... 15
Kolotočník (15. 7.) ... 16
Letní ženy (22. 7.) ... 18
Dar (29. 7.) ... 19
Vůl? (5. 8.) ... 21
Pitný režim (12. 8.) ... 22
Oni jsou Oni (19. 8.) ... 23
Trochu humoru (26. 8.) ... 25
O Pavlu Hruzovi (2. 9.) ... 26
O poště (9. 9.) ... 28
O Literárkách (16. 9.) ... 29
K dopisům (23. 9.) ... 30
Na ulici (30. 9.) ... 32
Další podzim (7. 10.) ... 33
Ze Žiliny (14. 10.) ... 34
Topolánku, drž se! (4. 11.) ... 36
Černoch prezidentem (11. 11.) ... 37
Chvála novin (18. 11.) ... 38
Hlas zvonu (25. 11.) ... 40
Oči, prsten, řetěz (2. 12.) ... 41
O Františkovi (9. 12.) ... 43
Je to dobytek (16. 12.) ... 44
Vánoce na krku (23. 12.) ... 45
Náš stromek (30. 12.) ... 47

2009

- Na prahu (6. 1.) ... 48
O komunistech (13. 1.) ... 49
Dobré zprávy (20. 1.) ... 51

- Ošklivý pocit (27. 1.) ... 52
O učitelích (3. 2.) ... 54
Mirkův kořen (10. 2.) ... 55
Číst Viewegha (17. 2.) ... 56
O Ničem (24. 2.) ... 58
Čekárna (3. 3.) ... 59
Kamarádi (10. 3.) ... 60
Krumlovská kytice (17. 3.) ... 62
Lampionové průvody (24. 3.) ... 63
Promile Novy (31. 3.) ... 65
Ze zahrady (7. 4.) ... 66
Velikonoční (14. 4.) ... 68
O politice (21. 4.) ... 69
Více o učitelích (28. 4.) ... 71
Náš první mág (5. 5.) ... 72
Samé dobré zprávy (12. 5.) ... 73
Emma se vdává (19. 5.) ... 75
Kde je omluva? (26. 5.) ... 77
Noční četba (2. 6.) ... 78
Úpadek fotografování (9. 6.) ... 79
Z brumovské školy (16. 6.) ... 80
O situaci (23. 6.) ... 82
Ke Strážnici (30. 6.) ... 83
Strážnické radosti (7. 7.) ... 85
Zkáza hnízda (14. 7.) ... 86
Nad novinami (21. 7.) ... 88
Vedra (28. 7.) ... 89
Nepotřebujeme (4. 8.) ... 90
Poslední Královec (655 m) (11. 8.) ... 92
Směrem větru (18. 8.) ... 93
Traurnyj marš (25. 8.) ... 95
Nedá se to číst (1. 9.) ... 96
O kořátech (8. 9.) ... 98
Jak volit? (15. 9.) ... 99
Rada (22. 9.) ... 100
O andělu strážném (29. 9.) ... 102

Náš zlatý věk (6. 10.) ...	103
O knihovně (13. 10.) ...	105
V nečase (20. 10.) ...	106
Den svobody (27. 10.) ...	107
Kamarádky z Letné (3. 11.) ...	109
Týden s Bleskem (10. 11.) ...	110
Ze státního svátku (24. 11.) ...	111
Malovaný kraj (1. 12.) ...	113
O kozách (8. 12.) ...	114
Adventní (15. 12.) ...	116
Chlapci a děvčata (22. 12.) ...	117
Náš stromek (29. 12.) ...	118

2010

Zdražte mléko (5. 1.) ...	120
Staré náměstí (12. 1.) ...	121
Rozdělte práci (19. 1.) ...	122
Zrušte rovnoprávnost (26. 1.) ...	124
Volná jízdenka (2. 2.) ...	125
Počty pro život (9. 2.) ...	126
Pište pěkně (16. 2.) ...	127
Obří slalom (23. 2.) ...	129
Před defenestrací (2. 3.) ...	130
Bohatá společnost (9. 3.) ...	131
Jízda městem (16. 3.) ...	132
O celibátu a jiném (23. 3.) ...	134
Dobré příhody (30. 3.) ...	135
Prostřední strom (6. 4.) ...	136
Hlas Nadějkova (13. 4.) ...	138
Defenestrace (20. 4.) ...	139
Noc s Andersenem (27. 4.) ...	140
Veliké čtení! (11. 5.) ...	142
Wodafoon je hloupý (18. 5.) ...	143
Dobře Mu tak! (25. 5.) ...	144
Volební (1. 6.) ...	145
Moje známky (8. 6.) ...	147
Posmrtný život? (15. 6.) ...	148
Volání Strážnice (22. 6.) ...	149
Najust! (29. 6.) ...	150
Telata na koních (13. 7.) ...	152
Co s vámi, milí? (20. 7.) ...	153
Nad zeměkoulí (27. 7.) ...	154
Duše davu (3. 8.) ...	156

Další poslední Královec (10. 8.) ...	157
Těžké téma (17. 8.) ...	158
O volbě jazyka (24. 8.) ...	160
Moje demokracie (31. 8.) ...	161
Starý špalek (7. 9.) ...	162
Kniha na trhu (14. 9.) ...	163
Dobré zprávy (21. 9.) ...	165
Bez Googlu (5. 10.) ...	166
Zelená mlha (12. 10.) ...	167
Život je dlouhý (19. 10.) ...	169
Prohráli nás (26. 10.) ...	170
Památce zesnulých (2. 11.) ...	171
Úpadek všeho? (9. 11.) ...	173
MiChr – světlo sichr! (16. 11.) ...	174
Hrom do čepice (23. 11.) ...	175
O náboženství (30. 11.) ...	177
Bude zima, bude mráz... (7. 12.) ...	178
Ptáci bez křídel (14. 12.) ...	179
Adventní (21. 12.) ...	180
Podobenství (28. 12.) ...	182

2011

Koruna na chodníku (4. 1.) ...	183
Boháčův hrob (11. 1.) ...	184
O členství v KSČ (18. 1.) ...	185
Z naší ulice (25. 1.) ...	187
My odbojáři (1. 2.) ...	188
Můj německý sen (8. 2.) ...	189
Maturitní ples (15. 2.) ...	191
U jednoho hrobu (22. 2.) ...	192
Pryč s diktaturou trhu! (1. 3.) ...	193
Doplňovačka pro Karla (8. 3.) ...	194
Žirafa je doma (15. 3.) ...	196
Říp nevybuchl (22. 3.) ...	197
Havlův příchod (29. 3.) ...	198
Držte Vondru! (5. 4.) ...	199
Placebo (12. 4.) ...	200
Dámské dobrodružství (19. 4.) ...	202
Velikonoční úterý (26. 4.) ...	203
Pokažené písně (3. 5.) ...	204
Žádná baba není více... (10. 5.) ...	206
Slovo kniha (17. 5.) ...	207
Zdvořilost na poště (24. 5.) ...	208

O cestování (31. 5.) . . .	210
Kdo je dospělý (7. 6.) . . .	211
Stávkokazi (14. 6.) . . .	212
Pravili předkové naši (21. 6.) . . .	214
Jejich konec světa (28. 6.) . . .	215
Další těhotná herečka (12. 7.) . . .	216
Moje diktatura (19. 7.) . . .	218
„Svatá Anna chladna zrána“ (26. 7.) . . .	219
Kde je ten ráj (2. 8.) . . .	220
Poslední Královec (9. 8.) . . .	222
Pravda je extrémní (16. 8.) . . .	223
Jeden život (23. 8.) . . .	224
Pokrok na hřbitově (30. 8.) . . .	225
Boží zvěřinec (6. 9.) . . .	227
Dobry spisovatel (13. 9.) . . .	228
Teče voda, teče (20. 9.) . . .	229
Člověk a strom (27. 9.) . . .	231
Cesta do pekel (4. 10.) . . .	232
Podzim v Ústí (11. 10.) . . .	234
Naše věrné věci (18. 10.) . . .	235

Mít svůj stát (25. 10.) . . .	237
Můj Jiří (1. 11.) . . .	238
Hřích platí (8. 11.) . . .	239
Z Marsu doma (15. 11.) . . .	241
Ze Šumperka doma (22. 11.) . . .	242
Ten další život (29. 11.) . . .	244
Leteckým šilencům (6. 12.) . . .	245
Zbavit se současnosti (13. 12.) . . .	246
S budíkem se nedá smlouvat (20. 12.) . . .	248
Náš stromek (27. 12.) . . .	249

2012

O dvou prezidentech (3. 1.) . . .	251
O paní doktorce (10. 1.) . . .	252
Bartoš Vlček zemřel (17. 1.) . . .	253
Zkažená loď (24. 1.) . . .	255
Poslední návštěva (31. 1.) . . .	256
Krást je přirozené (7. 2.) . . .	258
Život je hra... (14. 2.) . . .	259

Úvodní slovo

Ten náš vlastenecký kopec Říp (459 m) je „efuzivní kupa z hauynického olivinického nefelínitu na svrchnokřídových a permských horninách“ (Čs. encyklopedie). Byl to, jak tomu rozumím, místní výlev magmatu. Zajímavé je jeho umístění skoro uprostřed našeho „mare“ – Čech. Jako by on je vytvořil.

Říp by mohl vybuchnout ze dvou příčin: kdyby se nějakou trhlinou v pevnostní kře zase propálilo žhavé jádro, nebo že by se už nemohl dívat na poměry ve svém dohledu. Ovšem poměry tu byly i horší, a nestalo se nic.

Poměry u nás jsou vlastně dobré: jenže nám na nich moc věcí vadí. Dobré je, že oproti minulému režimu dalo by se něco proti tomu dělat. Když ten režim padl, bohužel se své svobody chopili nejprve všelijací chytráci a darebáci. Ti ostatní využívají svobody hlavně k nadávání, ale nikdo se nechápe svobody osobního činu proti tomu. Tak nám za kulisou demokracie vládne někdo, koho bychom nevolili. A když se do politiky pustí čestný člověk, on je nepřemůže, oni ho unaví nebo zničí.

Na demokracii je špatné to, že je pro každého. A většina lidí je jaksi omezená: svými osobními zájmy, nevzdělaností nebo rodinným původem. Měli špatné rodiče; pod tím slovem odkryjte si, co znáte. Proto někdy uvažuji, že by byla lepší autoritativní vláda vybraného sboru..., ale kdo a jak ho vybere? Už jen tak povšechný pohled na všecko ukazuje, že tu není autorita, která by cítila odpovědnost za... za celek života. Za takovou byl uznáván Bůh: a věřící byli jeho působící silou.

Je zvláštní, že ani mnozí rozumní lidé nechápou morální vliv církve a dívají se na ni jako na něco zbytečného či škodlivého.

Chybí tu autorita, hmotná i vyšší, která by lidi vychovávala k odpovědnosti, slušnosti, vkusu. Která by například řekla, že na Říp se žádná silnice stavět nebude, protože „to se nedělá“! Ano, důvody, které jsou si důvodem samy. Ta velká italská loď, co nedávno ztroskotala, ta se neměla stavět: byla dílem pýchy a rozežranosti lidí, sama měla špatnou povahu. Občanstvo je slovem i obrazem pořád inspirováno zlými a škaredými příklady. Televize Nova, ta má už reklamní upoutávku složenou ze samých surovostí a neštěstí. To v té redakci není žádný normální člověk? A ještě vyzývají lidi, aby to pro ně sbírali.

Toto mi na životě vadí pořád, to je trvalé téma mého psaní. Z mých článků proti tomu sestavil by se už nový zákoník: udělejte to. Já, já to mám dobré: co jiné lidi jenom zlobí, to já si vyřídím psaním. Nic se tím nezmění, ale já si ostávám zdravý. Jenom na jeden případ, kdy jsem něco změnil, si vzpomínám. Napsal jsem jednou, že vánoční strom před kostelem na Strossmayerově náměstí je ověšen balíčky jako před obchodním domem Kotva. Už tam mívají jenom baňky.

Tyto své malé články píšu od roku 1988, kdy Lidové noviny začínaly ilegálně. Bylo to od nich velkorysé gesto: máš poslední slovo! Po převratu jsem je psal, když jsem měl nějaký svůj důvod. Až jednou mne dva Karlové, Steigerwald a Kříž, vyzvali, abych to psal každý týden. To mě lákalo: že budu dostávat pravidelně nějaké peníze. Mohl jsem si vybrat den: vybral jsem si úterý. To je výborný termín, a já vím, že ostatní účastníci to cítí. Týden je jaksí prvotní jednotka dějin: já ji přehlédnu a vyberu si. O čem se moc psalo, to pominu. Ale když to bylo něco rozporného, to vynechat nemůžu, aby si čtenář nemyslel, že uhýbám. Nikdo mi nic neurčuje, do ničeho nezasahuje. Připadám si jako vyvolenec svobody slova. Ze svých zkušeností z rádia a novin někdy cítím, co by v těch novinách mělo být. A někdy se strefím, jako bych seděl na redakční poradě. A rád napíšu něco, co by těm novinám ušlo a byla by to škoda.

Co já napíšu, nemusí být pravda, ale to už čtenáři vědí. To je výhoda žánru. Účelem pak je přivést lidi na jiné myšlenky, a někdy naopak: přivést je k nějaké jejich myšlence. Nikdo mi nic nevyvrací, vyvrátím se jindy sám. O rady nemám nouzi: od paní Vaculíkové. Ona sleduje politické události, pamatuje si, co kdo řekl nebo udělal. A pozoruje

souvislosti. Tento její zvyk už vedl k úpadku mého zájmu o politiku: nemám s ní tu trpělivost jako ona. Jak to například teď vypadá s církevními restitucemi, dovídám se od ní: a velice stručně.

Poslední slovo není veliká práce, ale dlouhá je dost. Celý týden třídím události, a nerozčiluju se nad nimi. To dělají někteří pravidelní moji čtenáři, na čemž právě vidím, že to nemá cenu. Já hlavně žasnu, jak dlouho už žijeme v míru, když svět je plný válek. A bojím se, že se Evropa málo opevňuje a chystá na obranu. Nepouštějte je sem, ty, co doma válčí! Neustupujte jim a neprokazujte jim naši toleranci, když jsou na sebe tak sprostí. Nepleťte se do jejich válek. Ať se tam vzájemně potrestají bez nás!

Několikrát jsem si řekl, že budu sbírat dobré události. To mi šlo ještě tak na naší ulici, ve světě ne. Někdy, vzácně, si i televize všimne něčeho dobrého, pěkného, povzbudivého, to si pak s paní Vaculíkovou pochvalujeme. Loni v březnu jsem týden chtěl sbírat dobré zprávy. Po celém zpravodajství od nás i ze světa mohl jsem uvést jen jednu: že Říp nevybuchl (22. 3. 2011).

Z festivalu

Seděl jsem na jevišti divadla Minor pod reflektory, takže jsem do sálu neviděl. To mi vadilo, protože podle složení publika řídívám svoji řeč. Tu jsem čekal slabou účast a starší publikum. Poznal jsem už na několika besedách, že to naše slavné téma číslo 1968 mládež a studentstvo, pro něž se to dělá, moc nezajímá. Přicházejí pamětníci, aby si spíš povyprávěli, než poslechli, jak to bylo přesně (smích).

Tento večer řídil Jiří Pehe, jenž si připravil několik hlavních otázek, a my na ně měli po řadě odpovídat. První otázka byla, jak bývá: Jaký význam dneska dáváme tomu jevu zvanému pražské jaro 1968. Já (budu tu mluvit jen za sebe) jsem řekl, že to byla událost velice úspěšná: když pomineme, jak dopadla u nás. Protože hlavní poučení o komunismu a o Sovětském svazu přinesla intelektuální Evropě, pořád nalaďené levicově. Tak to v dějinách je: každá revoluce, ať dopadne jakkoliv, přispěje k poučení a k vývoji ostatní Evropy, vezmeme to od Cromwella 1650 po Maďarsko 1956.

Další otázku si nepamatuju. Každý z nás si vybral nějakou svou. Potom měla být diskuse. A když se rozžalo v sále, divil jsem se: byl plný mladých lidí. Tenhle večer se tedy Michaelu Marchovi, řediteli festivalu, povedl. Já jsem na jiných akcích nebyl, protože mě spisovatelstvo tělesně nijak neláká, ale nemám pravdu: to dělá atmosféru, vztahy... Otázky publika byly zčásti zdvořilostní a zčásti takové jako všude: kdo jsme co a jak tenkrát. V tomto žánru nejlíp mluvil Arnošt Lustig a A. J. Liehm: ti umějí představovat veřejně spisovatele pro čtenáře. Mne zaujala otázka jednoho muže: Za komunismu jsme to a to nesměli, tím a tím jsme trpěli: čím trpíme dnes? Hned jsem se jí chytl, protože odpověď mám zlostně připravenou už dávno. Řekl jsem asi toto: Dneska můžeme všechno, ale nic nemá účinek. Svobodou ztratilo slovo váhu. Ať tedy v tomto sále řeknete cokoli, nikomu a ničemu to nebude vadit. O čemkoliv bychom se tu všichni domluvili, nedosáhneme ničeho. Protože všechno jde jinudy. Všichni dohromady nemáte dost peněz na to, abyste například dosáhli zrušení reklamních tabulí podél silnic nebo aby přestali kácet aleje kvůli autům. Literatura? Ta dnes může působit na člověka, ne na režim a stát. – Souhlasili.

Čekal jsem jednu otázku, a teď ani nevím, jestli tam padla, ale já jsem si odpověď na ni někam vmontoval. Slyšel jsem tu otázku mockrát:

Jestli jsme tehdy neudělali chybu a zda to nebyla cizí lstivá hra, že jsme v kritice režimu šli tak daleko. Zda by pomalejší vývoj nebyl lepší. Na to je odpověď, že už vůbec nešlo o to, co reformisté původně mínili: stranická věc se proměnila v občanskou. Ten tzv. obrodný proces byl, jako když člověk s hlavou pod vodou ji zvedne, aby se nadechl. Ne, necítím vinu, o níž mi říkali na estébě. Jestliže národ je živá bytost, tedy se tak jako jedinec má v určité chvíli chovat podle svého kultivovaného instinktu a jednat bez ohledu na neznámé následky. Nedo-sáhne-li toho, po čem touží, aspoň potvrdí svou postavu a povahu.

Myslím tedy, že ji má. Otázka dnešní: Co dělat?

10. června 2008

O Johanidesovi

To by ho tu musel někdo číst, aby mu umřel! Rejžek, já a ještě snad pár lidí z celého národa, to je na obraz ztráty málo. A to ještě já mám jednu vinu: že jsem dosud nepřečetl jeho asi poslední knížku Hmla na našej trpezlivosti.

Poznal jsem Jána Johanidese (1934) pradávno, a to skrz Ivana Kadlečíka, když ještě žili oba v Martině. Přijel jsem za Ivanem, ale Johanides se to dověděl a pozval mne. Byla to zvláštní návštěva už ode dveří: svlékl jsem si plášť, a nevida nikde věšáku, pověsil jsem si ho pěkně na jakousi sochu. To se potom stalo přátelskou pomluvou: „Vaculík si větší kabát na sochu...“ K tomu bych ovšem rád věděl, čeho a čím socha to byla: nevím. Byl jsem uveden do pokoje, kde všechno bylo ozdobou, i užité věci. A všude plno drobných věcíček. Vtedy jsem Johanidese osobně neznal, jeho jméno však zvučelo mezi přáteli: vedle Kadlečíka, Slobody, Hruze, Šikuly, Feldeka, Chudoby... Po obřadném uvítání jsem byl uveden k psacímu stolu. Žasl jsem s úctou i jakýmsi soucitem: chápal jsem to! Johanides k této příležitosti aranžoval svůj stůl jako stůl slovenského Spisovatele. Rozepsané listy, kalamář, pero – a myslím, že to bylo pravé husí brko. Tento dojem jsem si uchoval a pěstoval: jako upřímný výraz sebepojetí. Ke stolaři když vejdete, hned víte, u koho jste. Ke krejčímu, ke kováři... Po čem má se poznat, že jste v dílně spisovatelově? (To se poznalo, výjimečně, u Tatarky: házel popsané papíry do plochého koše pod stolem.) Trošku jsme se mezi kamarády tomu Johanidesovi a jeho dílně smáli, ale nic to neubíralo cti Mistrově.

Ta návštěva spadá do doby, kdy Husák střídal Dubčeka, Kadlečík byl ještě šéfredaktorem Maticného čítaní. Teprve potom začala fungovat ta okupace, která se předtím se svými tanky blamovala. Nastávala doba, kdy spisovatelé u nás byli rozdělení na ty, co směli, a ty, co nesměli už pro jméno. Na Slovensku to takto nebylo. Sloboda, Johanides, Šikula směli, ale vybrali si úkoly bez úhony na cti a umění. Kadlečík a Hruz by byli směli, kdyby se nebyli zapletli s námi, co jsme nesměli. Já jsem se divil, když jsem četl Johanidesovu Baladu o vkladnej knížce a Nepriznané vrany, jak je tu literárně, bez politických figur, via facti vyslovena kritika režimu a jeho společnosti. Ale neměl jsem tu s kým o těch knihách mluvit: že slovenská literatura se tehdy zvedla mezi evropské vrcholy. Slobodův Rozum, například, kdo nečetl, má mezeru v československé literatuře.

Zvláštní je, že tento styk, víc duchovní než tělesný, se po převratě ztratil. Ještě v roce 1992 mi Johanides do své povídky Zločin plachej lesbičky napsal toto věnování: „Ludvikovi, druhovi v osamlosti a v humore i v nechceno-chcenom hľadání Boha.“ Ten postřeh mi nikdo neřekl. Poslední knížka, kterou od něho mám, je ta zmíněná, na niž jsem si s úlekem vzpomněl při Rejžkově zmínce o Johanidesově smrti. Znamení vydavatel Kertész Bagala má jeden zlozvyk: neuvádí rok vydání svých knih. Jak dlouho si Johanides omylem myslí, že jsem knihu četl? A kdo ho tu četl? Beru ji teď do ruky, ale do odevzdání tohoto článku to nestihnou. Obracím se tedy rovnou dozadu: jak to dopadlo. „Moje tušenie, že je Boh,“ vraví Ežo, „je totožné s mojím tušením, že Hyu mohla zabiť jedine Tilda.“

17. června 2008

Rokytova Strážnice

Letos se potřeťi pokusím jít do Strážnice naposled. Předtím se vždycy něco naskytlo, co mi to zmařilo. Loni to byly moje dvě francouzské vnučky, které jsem sem musel zavést, aby se nakazily: proto jsou tu letos zas. Ale to by je mohl doprovodit náš Jan. Já tam musím, protože mám číslo v Rokytové pořadu, malé. Rokyta má narozeniny.

Právě ve Strážnici mě s Rokytou seznámil Karel Pavlišťík ze Zlína, který tu býval pokaždé členem rady, účastníkem, tanečníkem verbuňku, v němž to dotáhl na porotce té disciplíny; zasloužil se onehdy, spolu

s ředitelem Ústavu Janem Miroslavem Kristem, o zapsání verbuňku na Unesku do seznamu nehmotných kulturních statků lidstva. Rokytu jsme ovšem znali předtím z rádia. Uváděl v ostravském vysílání pořady lidové hudby, když tam bylo ředitelstvo, jež pro to mělo smysl. Nevím už, či mě Rokyta slyšel zpívat, nebo jak se to stalo, že mě pozval do ostravského studia k natáčení. Měl cimbálovou muziku jménem Technik a to je také zajímavé: oni dělali folklor v době, kdy ostravským rádiem vládly písně jako „Zpívej, Ostravo, sláva, v pracovním ruchu svém, rodí se mládež zdravá, sdružená v čé es em“. A oni se maskovali jménem Technik; také asi byli technici.

Zkrátka Rokyta mě vyzkoušel a přijal do svých pořadů. Hodilo se mu, že já mám písničky valašské a slovácké, které jsem si nacházel ve zpěvnících, písně i neznámé a nezpívané, jako třeba „Radosti, radosti, kdy ťa bude dosti, až budu na márách ležat naše kosti....“ Natočili jsme je, vysílaly se několikrát, a mnoho let. Rokyta ty písně potom nechal vydat v Supraphonu, kde je nikdo nekupoval, protože o nich nevěděl. Naposledy z nich udělal kolečko jako přílohu k mé knížce Polepšené písničky.

Ale Jan Rokyta (1938) zapůsobil nejen na moje zpívání, on se tím natáčením vtočil do celého mého života. Asi mi ho takový, jaký ho mám, zachránil. Když totiž přišel ten převrat a všeci slavní, které znáte, se nějak, někdy na chvíli, někdy navždy, zapletli do politiky, mě to ani nenapadlo! Moje celoživotní a písemně demonstrovaná ctižádost byla zkanalizována do toho zpěvu. Já si zpívám, někdy z rádia, tím su ukojený, a nemusím se předvádět politicky. Lidi mě znají, su oblíbený, kdežto jako politik bych byl protivný: to se dá odvodit i z mého psaní, jímž se laskavostí tohoto listu vyrovnávám s režimem. Já se nemůžu zkompromitovat, mne nikdo neuplatí, jelikož nemá důvod. Nezhanobím se jinak a víc, než se dá omluvit i těmi písničkami, že však je to i v nich. Rokyta mě zachránil pro mne, pro mou rodinu a přátele. Ale já můžu i maďarsky zazpívat, že „můj hnědý kůň má na pravé přední noze podkovu, která se leskne“, a jak jsem se divil, že to Jan přibral k valašskému folkloru, jelikož ta souvislost tu je: odkud myslíte, že přišel cimbál?

Měl jsem tedy po té „revoluci“ takové štěstí. To kdyby byli měli někteří jiní, mohli dneska v televizi místo toho, co tam dělají, ukazovat něco, co uměli a bavilo je předtím, než je ta nehoda s politikou potkala.

24. června 2008

O Jezinkách

Jistě je podobných slavností víc, ale já je neznám. Jsou lidi, kteří je obřezají, jak jde rok: například moje Jezinky. Tu ve Strážnici se divák lehce stane účinkujícím: něco ho strhne, totiž ctižádost nebo ješitnost, že také něco umí, například já. Mladé lidi sem láká prvek dobrodružství. Pódiové vystoupení je jako divadlo nebo koncert. Má jedno téma a nic se nemůže stát. Jedni diváci na to jdou, protože to neznají, jiní, protože to znají.

Před Hrbáčovou muzikou Pod Šancama divoce verbovalo několik mládenců, ale úžasně! Když potom jeden z nich přišel k mým cérkám, jež tam seděly na zemi, a začal do nich „valit“, byla to domluva rozto-mile marná, a ony měly nečekaný zážitek.

Každý umělecký projev působí na člověka podle toho, co v člověku je. Může v něm rozeznít jen ty struny, které v něm jsou: dráždí jeho vzpomínky, představy. Čím je člověk starší, tím má těch strun v sobě víc, až bolavě. A protože já jsem hodně starý, chtělo se mi u všeho bre-čet. Koncert na panovu flétnu paní Liselotte Rokytové z Amsterdamu dal mi takto příležitost trochu si odbrečet, že umřel Zdeněk Urbánek a že Alexandra Berková nepřijde na zítřejší zkoušku Wlastenců. A před-stavil jsem si také, jak mě tu za rok budou marně vyhlížet ty dvě Je-zinky, co se ke mně hlásí už tři roky. Je to matka s dcerou: ale ta matka ji musela mít hodně brzy, protože vypadají jak sestry. Přišly k našemu stolu zpívat, a zpívaly tak, že všechno na doslech ztichlo. Před muzi-ku se neodvážily, to já ano: když se ke mně přidal jeden Veličan, jmé-nem Slovák, povoláním zedník. Zazpívali jsme Chodila Maryška. Toto velice dojalo muže naproti, Slováka z Bratislavy, který je ten případ: chodí si sem každého roku pro to, co v sobě má.

A zase mi napadlo, že tu po celé roky nepotkávám nějaké pražské spisovatele či novináře, kteří by přišli bez úkolu, jen kvůli sobě. Kam ti si chodí odcítit svůj život, který jinak je tak šerý? A zas, jako jindy: napíšeš o té slavnosti nějaké noviny aspoň tolik, kolik psávají o jedno-rázovém vystoupení nějakého Bena Bingyho na jednu kytaru? Ale je pravda: obsáhnout pozorností a vyjádřit osobní terminologií událost tak rozlehlou a rozmanitou musí být velice těžké, a nemůže být, do-konce, ani ve všem spravedlivé. Když ona na každého působí něčím jiným.

Jan Rokyta měl slavnost velice pěknou. Jeho syn Jan, autor i režisér, to všechno složil a obstaral na dálku – z Amsterdamu. Byly tu čtyři kapely a na třicet zpěváků. Velice dobře, vtipně nás uváděl Alfred Strejček. Já jsem zpíval s Lažou písničku Na horách studénky, ale úspěch jsem měl se svou řečí, kde jsem pravil, co čtenář tohoto listu zná: že Evropa je hlavně u nás, že my jsme ji po staletí hájili před nájezdníky, zatímco okrajové národy, Španělé, Francouzi a Holanďané, se vydávali na lup do celého světa a nadělali Evropě afér, z nichž některé trvají dodnes. „Škoda že neděláte politiku,“ pravili mi pak někteří. „Však dělám. Takto,“ pravil jsem.

1. července 2008

O Pavlu Kohoutovi

V době, kdy Pavel Kohout byl spisovatelem-básníkem, já jsem na tu kategorii obyvatel hleděl jako na povznešenou, k níž jsem se nevzpínal. Svoje psaní, neznámé a soukromé, jsem nepokládal za způsobilé uveřejnění. Byl jsem absolventem žurnalistiky na jedné vysoké škole, i členem KSČ jsem byl, redakce novin mně byly přístupné, ale já jsem nikam nepsal, když jsem četl, co se tiskne: začátek padesátých let. Básník Kohout byl stranou toho, jelikož poezie vůbec se straní nízkosti; když ji člověk rozezná. Jeho básně „přítakávající socialismu“ jsem nepovažoval za neslušné: poznával jsem v nich svou lepší představu socialismu, byla to slova dobré vůle.

Otázkou, kterou jsem si ještě ani neuvědomoval, bylo, nakolik naše dobrá vůle k věci omlouvá její zlou povahu. A zda ten rozdíl mezi věcí a naší lepší představou omlouvá nás. Neomlouvá. Nějaký úsek života tedy musíme prožít neomluvení. Zase totéž, co jsem poznal později v životě: kdybys vydržel déle mlčet, část tvé hlouposti by se nedostala k slovu. První podnět k přemýšlení o básníku byl hlas, kterým ho na tu dobu nebývale kriticky napadl Jan Trefulka, spisovatel; svůj spisovatel, nikoli státní, jací také byli.

Poprvé jsem se s Pavlem Kohoutem setkal na onom pověstném sjezdu spisovatelů v červnu 1967. Když v jedné pauze ke mně přistoupil, oslovil mne tónem, jímž mne bral na svou rovinu, a nabídl mi v té chvíli duševní i jinou pomoc. Tím dnem jsme se stali kamarády: dopředu, na úvěr, jenž nebyl zklamán. Pavel, myslím si, dělí lidi, spisovatele i jiné,

na menšinu, kterou považuje za sobě rovnou, a na neznámý ostatek, k němuž má, máme, humánní vztah. Tímto se snažím vyjádřit svůj vlastní poměr k lidem; já ovšem to míním v rovině občanské, obyčejně lidské... ach, zpřesnit to bylo by velice složité až k nespravedlivosti.

O jeho psaní mají teď příležitost mluvit povolání lidé, odborníci v psaní, čtení, psychologii. Já jsem si z jeho díla, v celé souvislosti, přečetl jeho povahu takto: je přemýšlivý, pracovitý, čestný, ctižádostivý. Jeho vůle v mládí trochu předbíhala jeho poznání. Má tu nádherou mužskou vlastnost: myslí si, že bez něho by věc nebyla tak dobrá, jak by mohla být. Bude si daleko více vyčítat, u čeho není, než u čeho byl nešťastně. Jeho úmysly, i když se mýlil, byly vždycky dobré, jeho práce byla vždycky na špici jeho poznání.

Přátelé Pavla Kohouta měli možnost poznat něco, co nepřátelé ne: že je dobrý kamarád. Snaží se pomoci, kde vidí nouzi. Byl jsem překvapený, když jsme se v 70. letech scházivali, jak je snášenlivý, loajální i při nesouhlase, slyší, co říkají druhí, a k cizímu dobrému úmyslu se přidá, jako by byl jeho. Zajímavé bylo proudění nábojů vůle mezi Pavlem Kohoutem a Václavem Havlem. I svůj úmysl požádat o termínovaný výjezd do Rakouska předložil k diskusi přátelům na Hrádečku. Mínil, že to bude jakási sonda do poměrů, na jejichž změnu jsme čekali všichni. A nebylo by od kamarádů pěkné, kdyby mu to zamítli. Ale když to dopadlo, jak to dopadlo, a on tam zůstal, mysleli si někteří přátelé, například i já, trochu jízlivě, že se mu to hodilo: jako lepší příležitost k práci.

Pavel Kohout píše hodně o sobě: a jako téma svého psaní je příkladem toho, jak se na osudu jednoho člověka ukáže celý systém. Musel to napsat. Když píše vymyšlené příběhy, jako je Katyně, má to ráz toho, co chtěl napsat, ale nemusel. Je to takový ten autor, co jeho život sám je poučné dílo, jež může odvádět pozornost od toho, co napsal.

8. července 2008

Kolotočník

Napsal mi pan Beran z Ústí nad Labem, můj stálý informátor, o svém velice kritickém názoru na poměry. Postěžoval si, že se mnou nemá o čem polemizovat, protože já se poslední dobou těm tématům prý vyhýbám. To je pravda: psát o politice, čehož je v novinách dost, vyžaduje pořádně

ji sledovat, což mě nebaví. A také psát pak o ní něco, co si myslí každý, je zbytečné.

Já se teď prostě přidávám k lidem, kteří radar u nás považují za správnou věc; i když jsem loni navrhol postavit ho na území, kde nejsou žádní starostové, a našel jsem takové území. Stávky jsou nesmysl: postihují jiné lidi, než kteří rozhodují o platech stávkujících, je to vydírání. Učitelé – ti vůbec nemají stávkovat; když obecně se ví, že jejich žáci neumějí, co by měli umět. Za učitele měli by stávkovat rodiče, a mají také za učitele řezat své děti. Nelíbí se mi, že se pořád něco státního prodává: kam přijdou ty peníze a co se za ně pořizuje? Hradí se jimi dluhy nebo to, co se má hradit z prosperity celého hospodářství. Proč prodáváme elektřinu!? Divadla: kdybych si založil divadlo, musím ho řídit tak, aby se udrželo, nebo s tím přestanu. Když to někomu bude moc vadit, ať mne podpoří! Je to otázka odborná, či politická? Nevím, nepíšu. Bezdomovci: vím. Založit obytné tábory a v nich dílny. Tábor by řídila samospráva. Práce by byla povinná: my také děláme povinně. Žádné toulání: kromě malebných figur, které něco umějí a předvádějí. Princip volné chůze po světě pro pořádné lidi zachovat, tak jako volný pohyb krajinou. Ale tohoto si nikdo nevšímá. Vandalové: přímo na ně na určitých místech číhat, na místě ztrestat, aby si to pamatovali. Pozorujete, jak se pořád jedná o zvýšení počtu policistů a instalaci hlídacích kamer? Je třeba zvýšit počet poctivých lidí! Kdo se o to má postarat: vláda. Jak – to je přece hlavní téma!

Zdravotnictví: platím, protože můžu. Léčebné akce jsou čím dál složitější a dražší. Věta v ústavě o bezplatné zdravotní péči je ideologická. Vojna: zmizela, a pořád nikdo z Mistrů Vysokého učení nenavrhl místo ní něco, co by mladé muže upevňovalo tělesně i morálně. O výchovu se u nás starají jen církve: a hlavama hlupáků kladou se jim nejrůznější překážky. O tom jsem psal také, ale psaní je neúčinné. Kamiony: upravit dálnice tak, aby pro ně byly dva pruhy, a těmi ať se pláží. Letenská pláň: vrátit do předešlého stavu. Staroměstské náměstí: nic nestavět. Euro: je mi to jedno. Proč bych o tom všem, pane Berane, měl zas psát?

Teď zazvonila listonoška: dobrá zpráva! Donesla knížku od Jiřího Jílíka Jdu Slováckem krásným. Psaní se mi blíží ke konci: jdu do kuchyně navrhnout paní Vaculíkové, abychom si připili. Udělali jsme to, a jak mám ve zvyku, otevřel jsem novou knížku nahodile a položil prst na nějaký řádek. Toto je strana 90, pátý odstavec. Říká: „Přípitek není bez rizika.“

Ale abych se konečně dostal k ohlášenému tématu! – Když se v naší zahradě objevila ta vysoká rostlina s krásným žlutým květem, neznali jsme ji. Šel jsem do botanické zahrady a našel ji: kolotočník, rod *Telokia*. Nenápadně, ale nezadržitelně se ta rostlina všude u nás rozmnožila, pane Berane z Ústí nad Labem, takže paní Vaculíková ji označila za plevel. To mne mrzí. Jak jsem už také psal, její květ je hotový šperk, model pro práci ze tří druhů zlata, ale nikdo se toho nechytí. Jak vidíte, moje psaní, ale i vaše, milí čtenářové, je zbytečné.

15. července 2008

Letní ženy

Jedna paní redaktorka, jmenuje se Alena Plavcová, dělává do pátečního magazínu těchto novin rozhovory. Začala si i se mnou. Má mnoho otázek a několik je i o ženách. Moje odpovědi by v tom rozhovoru byly neúměrně dlouhé, proto si jednu z otázek vyřídím tady, protože stejně jsem měl v úmyslu psát o letních ženách.

Paní Plavcová cituje, co jsem prý někde napsal: že pro mne ženy v kalhotách z obrazu mizí a džínačky úplně vyřazuju. Proti tomu namítá: „Copak je tak důležité, co má žena na sobě? V kalhotách se cítí svobodněji, nemusí se načínčávat, kroutit zadkem... Nevadí vám vlastně, že v kalhotách nehrají tu ženskou hru na svádění?“ – Ta otázka, kdybych nevěděl, že mě má jen vyprovokovat, by mluvila o neznalosti, čeho si lepší muži na ženách cení. Já, především, odvracím oči od zřejmého svádění. A džínačky se načínčávají také, což působí tím hloupěji. Muže přitahuje nejvíc ženská přirozenost, jejichž projevů si ona ani nemusí být vědoma, ta může být v něčem jiném, než o co se ona snaží. Nedávno (4. 7.) byl v tom magazínu článek o tom, „jak české ženy balí muže“. Bylo tam osm typů žen, jež mi všechny byly protivné právě tím, jak se snažily. Byly to samozřejmě trochu karikatury, a šlo o zábavu. Ale bylo v tom všechno, co mě na dnešních ženách odpuzuje. Ženy stylizující se do nějakého vzoru z módy, reklamy, filmu přitahují stejně povrchní muže. A myslím si, že mladé holky se nemají vůbec podbízet tímto směrem. Ovšem ten magazín se daleko víc zabývá ženskými osobnostmi chytrými, vkusnými, zajímavými právě svou osobitostí. „Džínačky“ jsou uniformní už tím oblečením, ale projevují jakousi stádnost i v životním názoru; nebo nějakou nouzi. Předně

smazávají už ten první, zevní rozdíl mezi mužem a ženou. Je možno podezřívát je z lenosti nebo z nedostatku času na sebe: nechtějí denně kombinovat oblečení? A přitom stejně, podle míry svého nevku, kroutí zadkem. Mnohá, kdyby věděla, jak to působí na jaké muže, by se styděla. Ženské zadky se liší tvarem i duševním výrazem: odrážejí nějak i tu tvář. V sukni se každý zadek trochu vylehčuje. U ženy, která už neví, co by neměla jevit, svádí takový zadek k něčemu jinému, nežli. Žena se ovšem skládá i z něčeho dalšího, tedy i z poprsí, ale to je zvláštní téma, třeba zas na zimu.

Napadlo mě, že se ženy staly cílem a obětí ošklivého obchodního tahu jistých firem. Pro jakési výhody takového oblečení klesla každá na jednotku pouličního davu. Špatně hledím ovšem i na muže v džínách: že si každý z nich navleče to, co mají všichni. Podobně na mne působí i takové ty teď velice nošené čepice, všechny ze stejného materiálu a vzadu s takovou přezkou; ta se popíná podle toho, co mají v hlavě. Co tu říkám o džínách, neplatí tak rovnou o obyčejných kalhotách: ty už jsou spíš výrazem osobnosti nebo potřeby.

Ale když přišla ta vedra! V ulicích se objevily davy dívek a žen, jako kdysi. Člověk se na ně hned dívá jako na individuální bytosti nebo jako na výtvarné dílo. Pohlaví se tu dostává víc do soukromí. Rád se dívám na ženy, jež ani nevědí, čím jsou zajímavé pro tento den. V šatech i silnější a starší žena může se podat jako dáma.

Někdy si vzpomenu na jednoho svého kamaráda ze Zlína, Ládu Šolce, jenž o mladých ženách všude kolem nás jednou řekl: „Každá chce být originální, jenže si to všechny představují stejně...“ To ale bylo hned po válce, v době naší společné chudoby. Hoj, jak je dnes!

22. července 2008

Dar

Zbytečně jsem zvědavý, jak se člověk dostane na Mars. Ani z té kamionové dopravy, otázky mnohem jednodušší, mne už hlava bolet nemusí. Protože víc je toho, čeho se člověk nedožije, než čeho se dožije. Žijeme, jako by život byl delší, než je. Narodíme se, chytíme konec toho, co žili rodiče, a dáme se do něčeho, co pak zas musíme nechat dětem. Mladých lidí je dost, ba zdá se, že jich katastrofálně přibývá: a berou všechno do rukou.

Když je člověk mezi mladými, kteří ho jaksi pořád berou, ani si nevšimne, že přestává být. Život je jako trám: když jsem ho zvedl a držel, napřed jsem si ani nevšiml, že za mnou mi ho pomáhají držet, krom našich synů, jacísi mladí lidé, a tu si dovolím být konkrétní: byl to Bohuslav Blažek a Karol Sidon, studenti, byla to Zdena Hatoňová a dodnes je to jedna Maja; také už má roky. Ti dva hoši byli nám tak blízko, že i jaksi trpěli, když jsem udělal něco, co se jim nelíbilo. Ano, mladí lidé živí naše staré dobré svědomí. Je to dar. Když máme mladší přátele v jakémsi Nadějkově nebo v jistých Budějovicích, cítíme se, jako bychom pořád byli uprostřed společnosti.

Mezi ně patří Břetislav Rychlík. Netušil jsem, co se z toho vyvine, když jsem ho před lety jako televizního režiséra a reportéra požádal, aby natočil dokument o Brumově a okolní mé krajině. Pak jsem viděl: mladého muže, který sám poznává, co chci, vidí jako mýma očima, protože pochází z Hornácka, což je terén historicky, kulturně, přírodopisně stejný jako můj. Poznal, co by mělo být na tom obraze, ale cítil také, že do kopce musí se mnou jít trochu pomaleji.

Natočili jsme potom Valašský snář, čtyři půlhodinovky. A potom, z jeho nápadu, seriál Ilustrovaných fejetonů. Já jsem si neuměl představit, jak se dá natočit nějaký obraz k textu, který se prostě čte. A byla ta práce velice pěkná, líbilo se mi, kudy jsme jezdili, a zase: jakoby stejnými očima viděli jsme. Pro mne bylo zajímavé i to, jak on uměl jednat se svým televizním mužstvem, jakou měl autoritu i u starších členů a jak jsme se také shodli ve zpěvu.

Natočil několik pořadů z Hornácka, a nebyli tam všichni vždycky nadšení: protože neviděli se tak, jak je viděl Břeťa. Viděl a rozeznával rysy staré, mizející kultury, vnímal osud starých lidí vyrostlých z té půdy: hlinité, kamenité i duchovní. Dovídal jsem se i o jeho potížích v práci, jaksi nepochopitelných, pocházejících z čísi nepřejnosti, úzkoprsosti, ba snad i strachu? Říkalo se o něm, totiž dali o něm říkat, že se chce stát ředitelem televize. A já jsem věděl, že předtím v Brně odmítl i nabídku stát se vedoucím skupiny nebo čeho. Protože to by byl konec jeho pohyblivého života, svobody...

Od té doby, co ho znám, jsem se, ani nevěda, zbavil některých velkých stížností a starostí s touto naší titulární demokracií, protože – stará se Břeťa. Já si už jenom pohodlně píšu od stolu, nechodím na různá shromáždění lidu a jeho skupin. Já dokonce ani třeba nečtu, co

rozhněvalo Břeťu, nechávám na něm, jak na to odpoví, a s odpovědí souhlasím.

Ale Břeťovi už také právě bylo padesát.

29. července 2008

Vůl?

V květnu dostal jsem z Mikulova dopis tohoto znění: „Blíží se KONEC těš se tupče!“ V červnu došel dopis těchto slov: „Už se to BLÍŽÍ těš se tupče!“ Dopis byl odeslán z Prahy. Minulého týdne mi tento můj věrný čtenář píše z Brna: „Už to BUDE tupče!“ A před několika dny mi došel z Prahy dopis, který jsem neotevřel, abych nezmařil stopy pro policii, které ty dopisy odevzdám, když mě k tomu vyzve. Někdo zkušenější tam může posoudit, jak významná je taková věc, snad tam někdo tyto noviny čte. Nejsem VIP, abych žádal o ochranu.

Sám si myslím, že jde o čin slaboduchého nebo ublíženého člověka. Má nepodařený soukromý život, je ctižádostivý, ale bez úspěchu. Celý účinek těch dopisů měl možná být v tom, že je čtu. Kdo chce někoho opravdu zabít, tak jde a udělá to. Další dopisy, přijdou-li, nebudu číst, mám pro pisatele návrh. Myslím si totiž, že je to někdo ze čtenářů, koho jsem rozhněval; protože jinde neúčinkuju. Paní Vaculíková míní, že jde o radar, a že je to tedy komunista. Já na dopisy čtenářů odpovídám, vidím-li důvod, ale tu nevím komu. Proto to vyřizuju tady, a pro ostatní čtenáře může to být zábava.

Anonymní nepřátelské dopisy jsem dostával v období Charty 77, a tu bylo jasné, kdo je píše: nižší komunisté. A organizovala to Státní bezpečnost. Bylo na nich příznačné, že neobsahovaly názor, argumenty, ale jenom nadávky a výhrůžky. Tento muž, nevím jak ho nazvat, je člověk asi padesátiletý, cestuje, proto posílá dopisy z různých míst. Adresu i dopisy píše na počítači. Ani jemu nejde o názor, chce si jen cosi vyřídit s představitelem, mluvčím, zastáncem určitého postoje. Ovšemže potřebuje dosáhnout nějakého výsledku, a mohla by to být popularita, jenže chybí tu jméno. Možná že jak o tom píšu, teprve plním jeho plán. A jelikož mi dal námět na toto Poslední slovo, jsem ochoten dát mu část honoráře: co říkáte, pane...?

Když jsem Vaše dopisy přežil, co kdybychom se sešli a uviděli se? Řekl byste mi, v čem se mnou nesouhlasíte, a já bych Vám řekl, že také

máte pravdu: protože já mám na všechno dva názory. Navrhuju Vám, abychom se sešli v restauraci Domažlická jizba na Strossmayerově náměstí v Praze 7, a to v den a hodinu, kterou mi oznámíte. Nemusíte si se sebou brát žádný doprovod, protože já vás neohrožuju. Já zbraň budu mít, kdyby Vy jste se neudržel. Termín naší schůzky neoznámím nikomu, jen paní Vaculíkové, aby věděla, proč tak dlouho nejdu. Možná si z toho setkání oba odneseme nejlepší dojem. Útratu platím já.

Až teď mi napadlo, že ty dopisy nemusejí slibovat nic nebezpečného a může to být takový žert a zkouška. Pisatel mi prostě oznamuje, že se blíží něco, co nemám rád. Uvažuju, co by to mohlo být, aby to odpovídalo i době. Mohl by to být... už to mám: olympiáda v Číně!

5. srpna 2008

Pitný režim

Když koupím noviny a nahlédnu do nich, pocítím jakési násilí: že zas musím mít názor na něco, co mě třeba ani nezajímá. To se týká vleklých případů, jako je teď ta čínská olympiáda. Uvážit všechny okolnosti, vztahy, vlivy a následky je moc složité, proto jsem se teď chytil jednoduchého pocitu: ať se to těm Číňanům povede! Co je v tom jistě práce malých lidí. A čekají krásu, úspěch.

O našem radaru se s novinami už vůbec nebavím. Četl jsem hodně námitek a dobrých důvodů proti, nedají se všechny odmítnout, ale zůstává to hlavní: na kterou stranu chceme patřit? Případ Čunek mě mrzí a zlobí: čím to je, že ten dobrý muž se mi stal způsobem své pravdy až nesympatickým? A náš Schwarzenberg by se měl řídit vážnější věcí, než je Čunek.

Nastoupil jsem do tramvaje plné Japonců, a hned mi jeden z nich uvolnil místo; kde to už jsme? Podíval jsem se na zadní stranu svých novin: byl tam obrázek jakési vzrušené dámy, která se radovala nad psem, jehož si dala naklonovat: obě ty tváře vedle sebe byly stejně pitomé. Uvědomil jsem si, že tento můj vjem pochází z mého názoru na klonování, proto se pejskovi omlouvám. Uvnitř novin jsem zahlédl titulek o tom, že jacísi pražští magistráti chtějí zrušit Masarykovo nádraží. S hněvem jsem si uvědomil, že musím nějak pádně napsat, jací jsou to volové, pardon, že se chovají jako tací, co nemají žádný dějinný cit ani kulturní pud. Dobře že s nimi už nebudu muset dlouho být.

Složil jsem noviny a zjistil, že se naproti mně usadila dívka, která zrovna pije z umělé láhve vodu: nepila moc, tři loky. Než jsem dojel k Masarykovu nádraží, napila se ještě tak dvakrát. Toto je také nový úkaz, jemuž dobře nerozumím, ale nic proti němu. Existuje totiž dneska něco, co dříve nebývalo: pitný režim. To je pro lidi, kteří tak řídí souhru mezi tělesnými a duševními pochody, jež my jsme nechávali běžet tak. Je to režim mírný, nijak je nenutí. To já naopak svůj protichůdný režim musím poslouchat na minutu. Já se napiju doma, a když někam dojedu a mám žízeň, napiju se až tam. Oni mají žízeň pořád... Ne, oni pořád mají chuť dodržovat pitný režim.

U Masarykova nádraží dívka vystoupila. Přistoupili tři mladí lidé s batohy, v jejich boční kapse měli láhev vody. Toto nádraží je velice příjemný prostor, kde se slučuje účel dopravní a společenský. Krásně se tím liší od hlavního. Mělo by zůstat vyhrazeno pro určité směry. Myšlenka muzea je skvělá, tady by i koncerty železniční hudby zněly dobře.

Je to opravdu nápadné, jak se do orgánů města dostávají lidé peněžních sklonů, beze smyslu pro půvab místa. Prý je to lukrativní pozemek: to je nějaká kvalita? Ta existuje jen ve chvíli prodeje – a místo je zničeno: úřady, obchody... Vy developeři invalidní, jděte se už bodnout!

Vystoupil jsem z tramvaje na Moráni. Na podezdívce jednoho obchodu seděly tři dívky, měly své láhve s vodou a občas si některá lokla. Bylo to dojemné. Dostal jsem chuť na pivo a nebylo těžké získat je. Seděl jsem tak příjemně a srovnával jsem si v nějaký sdělitelný obrázek své myšlenky o milém pitném režimu těch děvčat a odpudivém nepitném režimu pražských radních.

12. srpna 2008

Oni jsou Oni

Jedna kniha mě zase posílila v názoru, že dosavadní praxe komunismu není založena na jeho myšlence, ale na určité lidské povaze. A to na té nejhorší, a to od samého začátku: Lenin, Stalin, Molotov, Kaganovič, Ždanov... vrazi, vrazi, vrazi! Vrazi pro ideu jsou nejhorší. Dne 9. srpna 1918 poslal Lenin Fjodorovovi do Nižného Novgorodu telegram obsahující tato slova: „Vytvořit trojku diktátorů (Vy, Markin aj.), ihned zavést masový teror, zastřelit a vykázat stovky prostitutek, opilých vojáků, bývalých důstojníků...“ O den později Bošovi do Penzy:

„...pověsit, bezpodmínečně pověsit, aby to lid viděl, přinejmenším sto známých kulaků.“ O Stalinovi je toho známo dost, ale hledme na Molotova: „Bezpodmínečně zastřelit dvě tři desítky škůdců, včetně desítek pokladníků...“ Kaganovič na lednovém plénu 1933: „Málo trestáme zastřelením.“ Náš inteligent Ždanov: při stranické čistce, kterou vedl v Baškirii, bylo zastřeleno tři sta osob.

Je to kniha, která se nedá souvisle číst, protože člověk si řekne: Už dost, proboha! Kdekoliv ji otevřete, všude nové hrůzy, o kterých ani Chruščov ještě nevěděl. „Jen jsem přestoupil práh tábora, obklopily mě děti pěti- až šestileté. Všude měly čísla – na zádech, na prsou.“ Byla to čísla jejich matek, zavřených v jiném lágru. A všude na barácích nápis: „Děkujeme soudruhu Stalinovi za šťastné dětství!“ (kalmycký básník D. Kugultinov)

Alexandr Jakovlev, autor knihy Rusko plné křížů, pracoval i s dokumenty, k nimž ho pustil až Jelcin a Putin. (Knihu přeložila Jana Červenková a Milan Jungmann, vydal Doplněk, Brno 2008.) Jakovlev, celoživotní člen strany, jejích nejvyšších orgánů, byl v roce 1991 vyloučen, ale měl už takovou vědeckou pozici, že ho nechali pracovat dál; úsvit skutečné změny?

Čtenáře napadnou různé otázky: Například co přimělo Chruščova, aby o stalinském teroru promluvil, když z této knihy plyne, že se ho v jisté míře zúčastnil? Moje otázka: Jak v tomto obstojí Makarenko, víc mlčící než mluvící? Otázka největší: Jaká je opravdu situace v té zemi, když pravda o tom všem se doposud nedostala ke všem lidem, či jaká je gramotnost nebo dokonce povaha ruských poddaných, pořád vyznávajících Stalina? Zní to nesmyslně, ale řeknu to: že v Rusku ještě nedošli ani k Francouzské revoluci; ta revoluční třída tam teprve vzniká? A protože na toto nebude času, má osud té země a její vztah k ostatnímu světu záviset jenom na jakési probuditosti a lepší povaze vůdců? V tom případě, ať žijí!

Bolševismus je dílem intelektuálů: oni pojmu ideu, a nečekajíce na dějiny, začnou ji prosazovat. K tomu se nejvíce hodí lidé surové povahy, a oni jim za to udrobují kousky moci. A když mezi těmi intelektuály vzniknou dva názory, tedy ti jedni ty druhé zavraždí nebo je vyženou ze země. Tak to přece bylo i u nás.

A ještě jeden závěr mi z četby této knihy vznikl. Že takto vychovaný, po desetiletí selektovaný národ je v každé situaci nebezpečný. Proto

nesouhlasím, aby se takoví lidé sem pouštěli: přicházejí pod heslem svobody, jakou vůbec neumějí, uchytí se tu kapitálem, a až jich bude určité množství, budou žádat autonomii, a bratři z veleříše se jich přijdou zastat, jak v Gruzii.

Ještě jsem si vzpomněl na příhodu, o které psal K. H. Borovský po návratu z Ruska: zúčastnil se plesu. U jedněch dveří měl službu voják, zasmušile hledící na ten tanec. Přistoupil k němu oficír a dal mu facku se slovy: „Gljadi vesěleje!“ („Hleď veseleji!“)

19. srpna 2008

Trochu humoru

Možná je to tím, že můj tatínek byl tesař a jeden ze synů je zedník: když se octnu na nějakém Křivoklátě, musím, hledě na ty zdi, pomyslet na lidi, kteří ty kameny zvedali, rovnali do výšky, a jiní otesali klády a potom zvedali krov: životu nebezpečně. Zkuste si někdy představit ty nevolníky, poddané, jak asi vypadali, jak byli staří, jak oblečení, jak najezení... A těch kamenů jsou opravdu miliony, a nikdo si nevzpomene. V té souvislosti mi často napadne, že ti páni své nevolníky vykořisťovali, drželi je v bídě... a že to bylo nutné, správné, účelné. Neboť a jelikož kdyby ti nevolníci žili v blahobytu, nebylo by tu žádných Křivoklátů. Páni měli moc, peníze a úmysly: vykonávala je chudina; hodně se při tom naučila. Jaká dobrá náhoda to byla, když se pán dal vidět nějakým kulturním dílem! Jen takové pány si pamatujeme, a můžeme jim cosi odpustit. Co bychom dneska bez nich měli, a nevolníci by stejně umřeli.

Když se po posledním převratě zvedlo u nás kapitalistické hnutí, mohli jsme si aspoň přát, aby ti zlodějové a podvodníci dali ty peníze do něčeho tady doma. Byla by to investice jaksi oklikou. Okradl stát o daně, ale vložil je do něčeho, nač stát neměl peníze a myšlenku. Možná že něco takového se děje: pěkné stavby, rekonstrukce historických objektů... Já jsem tomu tehdejšímu výrazu „špinavé peníze“ rozuměl možná trochu klausovsky: ne podle jejich původu, ale podle účelu. Špinavé peníze razí dálnice, místy. Když se u historické šlechty spojí majetek a kultura, peníze s radostí nacházejí účel. Naším neštěstím jsou „divocí boháči“.

Nevím, co si mám správně myslet o tom pánu na Bechyni. Teď mu má náš stát zaplatit devět miliard korun; nevyvine-li se to ještě jinak.

Na Bechyni nakládá se svým bohatstvím asi dobře, byl jsem tam. A jak teď o něm dosti čtu, a o našem dluhu, dostal jsem vtipný nápad, jaký by nenapadl nikoho. Kdyby toho muže zaujal, mohlo by se stát něco, co by osvěžilo naši už nudnou politiku. Totiž kdyby ten muž prohlásil, že se nároku na ty miliardy vzdá, jestliže stát vloží ty peníze do... a tu bychom se mohli lišit. Já bych navrhoval školství, vědu, kulturu, jejichž význam stát nechápe: význam větší, než jaký má doprava.

Představte si to: ten muž by slavně investoval peníze, jimiž si nemusí být tak jist, ale i kdyby byl. To gesto, ta politická lekce! Už si představuju, jak by si stát zlostně odplivl: dá se taková nabídka odmítnout? Odmítnout jinak než z politické ješitnosti? Stát se chce o ty peníze dále přít, s výsledkem nejistým: tu jsou jisté! To oživení v bankovních kuloárech! Právníci jak se radí, proč to nejde. A Brusel? Tomu do toho nic není! A pohoršení v řadách divokých boháčů: jak toho chlapa ztrhat?

Jisté totiž je, že ten muž ty peníze teď nepotřebuje, nebo se úmyslu, který by s nimi měl, vzdá. Boháči mají příležitost k veliké výchovné a kulturní činnosti.

26. srpna 2008

O Pavlu Hrúzovi

„Ludvík môj, je to na zdivenie. Ustavične sa človek ocitá v eviden-
ciách. Kašlem na bibliografie, ale dlabem aj na celú literatúru. Už je zo
mňa zlostný, tučný starec. Vrátil som sa ku koreňom a neuhnem,
pokým se neocitnem pod nimi. Literárne fikcie už znáša málokto. A ja
patrím medzi najzatvrdilejších odporcov.“ – A já si to opravdu uvě-
domil až teď, dvacet roků od data toho dopisu: žádná z jeho knih není
román nebo čistá povídka, ale hrubě beletrizovaná reportáž, svědectví,
dokument: Dokumenty o výhledoch (1966), Okultizmus (1968), Chliev
a hry (1990), Pereat (1991); součástí té knihy jsou Zvuky ticha z Petli-
ce (EP 069), Párenie samotárov (1993), Oči kuričove (1996), Chlieb
a kry (1996), Hore pupkom, pupkom sveta (1998). A nejsilněji se tím
vyznačuje kniha, kterou mi poslal před měsícem, než umřel: Bystrica
v... tom (2000).

Nevím už, proč jsem ho žádal o tu bibliografii, proti níž se ohrazu-
je. Ale ten dopis pokračuje: „Na druhej strane už roky som nebol pri

spovedi a v návale sentimentu Ti vďačne podstrkujem tento života beh. Narodil som sa o štvrt' na jednu 14. 6. 41 v B. Bystrici krajčírskemu majstrovi a krajčírskej domácej. Tamže som bol programovaný školstvom, posledne v elektrotechnickej priemyslovke, lebo bola sto metrov od nášho činžiaka a mohol som vstávať o trištvrté na osem. Ani mi nenapadlo, že túto nenávidenú elektriku si viažem na krk doživotne...“ Vystudoval ji i na vysoké škole, nastoupil do továrny, kde z nechuti k té práci „naklepal“ prvné dva romány. Ale když zjistil, že z toho nevyžije, pracoval ledaskde, aby proklaté skončil na televizním vysílači Králova hoľa. „Začal som predstierať novinárčinu,“ a to ve čtrnáctideníku Matičné čítanie v Martině. „Tam som sa okrem iných neprijemných vecí spantal s terajšou družkou Žitia, ďalšími blbmi martinskými a bohužiaľ zoznámil sa aj s Tebou – a teraz mám, čo som chcel.“ – Áno: v roce 1971 jim Matičné čítanie zastavili, a on, i s Kadlečíkem, se octli, kde já a my, víte kteří. Kadlečík byl účastníkem Obsahu a jednou se u něho konala kvartální schůzka naší skupiny.

Čtenáři, všimni si, že mezi prvními dvěma knihami a tou třetí je dvaadvacet roků mezer. Ve studii o Hrúzovi označil Vladimír Barborík tuto mezeru jako „nahradenie literatúry životom samým“, což Hrúz páchal v dalších svých knížkách. V té studii jedná Barborík o obsahu, jazyku i kompozici Hrúzových knížek a v Okultismu nachází kompozici Křížové cesty: osmá povídka se jmenuje Ako neprišiel Ježiško k Bristolbaru a čtvrtá se rovnou nazývá Via crucis. A to je cesta jeho. Kadlečík tehdy napsal: „Stránky slovenských literárnych časopisov zaplňajú druhoradé až čtvrtoradé autori, kým jeden z najtalentovanejších, Pavel Hrúz, zametá tenisové dvorce.“

Když mi vyšly Hodiny klavíru, poslal jsem je Pavlovi. Poděkoval mi dopisem vloženým do své poslední knížky s věnováním Ludwigovi van Brumov. Ta jeho knížka je zase dokument: o humoru, vtipu, trapných příhodách a komických aféřkách v Bystrici za dvě storočí. Je to druhé vydání. Popřál jsem mu do třetího a připomněl mu jednu novší humornou historku: Jak ho v kterémsi roce navštívil Ludvík Vaculík s manželkou. Bylo jaro, sníh slezl, chodníky osychaly. A oni zastihli Pavla Hruze, „ktorý nesmel písať či už nevládal“, jak postříkuje kurty hadicí. „Proč to děláš,“ divil se Vaculík. Pavel odpověděl: „Čo keby mi sem prišli a chceli hrať tenis?“

2. září 2008